Vught

Datum	28 juli 2021
Onderwerp	Herverdeling gemeentefonds
Zaaknummer	
Documentnr.	

Inleiding & achtergrond

In juli 2018 kondigde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan de financiële verhouding tussen het rijk enerzijds en gemeenten en provincies anderzijds te gaan herzien. Een belangrijk onderdeel hiervan is de herijking van het gemeentefonds. Dit fonds bedraagt jaarlijks zo'n € 30 miljard en het streven van het rijk is dit vanaf 2023 anders te verdelen.

Sinds de laatste herziening van de Financiële-verhoudingswet in 1997 is er veel veranderd. Zo pakken gemeenten meer taken op in het sociaal domein en werken overheden steeds meer samen. Vandaar dat een herijking van het gemeentefonds gewenst was. Ook moest door herijking de verdeling eenvoudiger worden.

De herijking is onderzocht aan de hand van 4 onderdelen:

1. De verdeelmodellen in het sociaal domein;
2. De overige onderdelen van het gemeentefonds (klassiek domein);
3. De algemene eigen middelen (OZB en overige eigen middelen);
4. Beschermd Wonen.

De onderdelen zijn tegelijkertijd, maar apart van elkaar onderzocht. Onderwerpen die beide onderdelen raken, werden in samenhang bekeken.

Het ministerie van BZK heeft in februari 2021 het herverdelingsvoorstel per 2023 gepubliceerd, hierbij zijn ook de voorlopige uitkomsten van de verdeling voor Vught bekend gemaakt.

Tabel: Herverdeeleffect gemeente Vught – februari 2021

	Sociaal Domein (1) vol.nw per inw	Klassiek Domein (2) vol.nw per inw	Specifieke Vaste Bedragen (3) vol.nw per inw	Algemene Eigen Middelen (4) vol.nw per inw	TOTAAL (1+2+3+4) vol.nw per inw	effect nieuw woonpl.beg. jeugd per inw
Vught	-150	146	0	-95	**-100**	**-3**

In februari was het beeld dat deze herverdeling voor gemeente Vught € 103 per inwoner negatief zal uitvallen t.o.v. de huidige opzet. Let wel, in deze berekening zijn de inbedding van Helvoirt en een deel van de parameters van Haaren nog niet meegenomen. Bovendien zijn de gegevens gebaseerd op grondslagen uit 2017. Hierop zullen nog aanpassingen plaatsvinden.

De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) is in het voorjaar gevraagd om advies te geven over dit herverdelingsvoorstel. Daarnaast zijn er ook verschillende overleggen geweest waarin de gemeente Vught heeft gepleit voor aanpassingen, voornamelijk m.b.t. de uitkering van het sociaal domein. Inmiddels heeft er een evaluatie plaatsgevonden van de reactie van de ROB en gemeenten. Hierop is in juli 2021 een aangepast

voorstel herijking gemeentefonds gepubliceerd met het volgende nieuwe (voorlopige) herverdeeleffect, eveneens o.b.v. de grondslagen uit 2017, eveneens zonder rekening te houden met de komst van Helvoirt. Er volgt op korte termijn nog een herrekening o.b.v. 2019, echter hebben we daarmee nog steeds niet het beeld scherp omdat de herindeling (per 2021) en het effect daarvan op een groot aantal verdeelsleutels daarin nog niet verwerkt is.

Tabel: Herverdeeleffect gemeente Vught – juli 2021

	Sociaal Domein (1) vol.nw per inw	Klassiek Domein (2) vol.nw per inw	Specifieke Vaste Bedragen (3) vol.nw per inw	Algemene Eigen Middelen (4) vol.nw per inw	TOTAAL (1+2+3+4) vol.nw per inw	effect nieuw woonpl.beg. jeugd per inw
Vught	-98	170	0	-153	**-80**	**-3**

T.o.v. de februari herverdeling, is te zien dat de negatieve effecten Sociaal Domein zijn ingeperkt (van -150 naar -98), het voordeel Klassiek Domein is vergroot (van 146 naar 170) en het effect Eigen Middelen is negatief bijgesteld (van -95 naar -153).

Het effect van de herverdeling voor gemeente Vught

Sociaal en klassiek domein

Bij de decentralisaties in het sociaal domein zijn verdeelmodellen ontwikkeld voor de verdeling van de middelen voor de nieuwe taken. Deze waren gebaseerd op ontwikkelingen vóór 2015. Destijds is al aangegeven dat deze verdeelmodellen zo snel mogelijk moesten worden geactualiseerd. Ook gemeenten hebben hierom meerdere malen gevraagd.

In deze herijking zijn eveneens verdeelvoorstellen ontwikkeld voor de taken in het 'klassieke domein'. Dit betreft taken op het gebied van veiligheid, onderwijs, infrastructuur en gebiedsontwikkeling, sport en cultuur, bestuur en ondersteuning. Het onderzoek is uitgevoerd onder begeleiding van ambtelijk en bestuurlijk vertegenwoordigers van gemeenten en de VNG.

In het sociaal- en klassiek domein is een algehele verschuiving te zien van gelden uit het sociaal naar het klassiek domein, zo ook voor Vught.

Echter is er ook binnen het sociaal domein geschoven met gelden. Er is €800 miljoen van het cluster WMO afgehaald; dit is nadelig voor Vught vanwege de vergrijsde bevolking. Daarnaast is er €450 miljoen bij het cluster jeugd toegevoegd; Vught profiteert hier nauwelijks van vanwege het gehanteerde kenmerk "jongeren met armoederisico". Deze groep is in Vught – gelukkig – niet groot. Deze verschuiving pakt voor Vught daardoor negatief uit.

Algemene eigen middelen

Het gemeentefonds houdt ook rekening met algemene eigen middelen van gemeenten uit onder andere de OZB. De manier waarop hiermee rekening werd gehouden is sinds 1997 niet meer geactualiseerd. Het nieuwe verdeelvoorstel pakt voor de gemeente Vught fors negatief uit.

Dit enerzijds omdat de gemiddelde WOZ-waarde een grotere rol speelt en ook omdat inkomsten uit niet-woningen zwaarder zijn gaan wegen. De aanwezigheid van een relatief groot aantal instellingen (zorg, defensie en jusititie) met landelijke functie telt in het bijzonder negatief mee in de nieuwe opzet herverdeling. Indicatoren waarbij Vught boven het landelijk gemiddelde zit. Hierdoor wordt Vught geacht uitgaven bovengemiddeld te dekken met lokale belastingen en wordt de uitkering naar beneden bijgesteld.

Anderzijds omdat de fundamentele keuze is gemaakt eigen middelen een grotere rol te geven in het verdeelstelsel. Oftewel hoe groter de verdiencapaciteit van een gemeente, hoe lager de uitkering uit het gemeentefonds.

Het ingroeipad en evaluatie

De rijksoverheid vindt een zorgvuldige en geleidelijke invoering van de nieuwe verdeling van belang vanwege de directe gevolgen op de gemeentelijke inkomsten via het gemeentefonds. Daarom geldt er een maximaal herverdeeleffect van € 15 per inwoner per jaar, met een maximum van € 60 na vier jaar. Van het totale nadeel van € 83 per inwoner wordt dus tot en met 2026 € 60 euro per inwoner gerealiseerd. Het maximale herverdeeleffect geldt voor zowel voor- als nadeelgemeenten.

De impact van dit maximum is groter bij kleine gemeenten dan bij grote gemeenten. Voor gemeenten die momenteel €1.000 tot €1.200 per inwoner ontvangen (zoals Vught) betekent het een derving van ongeveer 5% op de uitkering van het gemeentefonds. Bij grote gemeenten (veelal een uitkering boven de €1.800 per inwoner), is dit effect substantieel kleiner.

Aangezien het sociaal domein nog volop in beweging is, wil de rijksoverheid de nieuwe verdeling integraal evalueren. De evaluatie is primair gericht op het sociaal domein, maar zal zo nodig ook betrekking hebben op het klassiek domein. De evaluatie zal in 2025 starten zodat gemeenten tijdig duidelijkheid hebben over het verdeelmodel vanaf 1 januari 2027. Het doorvoeren van het overige effect (€ 23 euro per inwoner) is afhankelijk van de uitkomst van deze evaluatie.

De stand van besluitvorming

Het voorstel herverdeling gemeentefonds van juli is nog steeds niet het definitieve voorstel. Zo moet Helvoirt nog in de Vughtse cijfers worden verweven en moet e.e.a. gebaseerd worden op cijfers uit 2021. Parallel hieraan maakt de VNG zich al tijden hard voor een algehele vergroting van de uitkering van het gemeentefonds en is de recente uitspraak in de arbitragezaak omtrent jeugdzorg nog niet verwerkt.

Ook volgt medio september wederom een advies van de ROB over het gedane voorstel. Tevens zal dan de bestuurlijke consultatie van de VNG met gemeenten over het herverdelingsvoorstel op de agenda staan. Hieruit volgt een advies dat eind oktober gereed moet zijn. Daarna is het aan het volgende kabinet om een definitief besluit te nemen.

Bovenstaande maakt dat het nu nog te vroeg is om aanpassingen te doen in de P&C cyclus. Dit doen we pas op het moment dat er meer duidelijkheid is over het daadwerkelijke effect. In het weerstandsvermogen is echter al wel een buffer opgenomen om eventuele risico's (deels) op te kunnen vangen.

Bezwaar en beroep

De gemeente Vught wordt vooral benadeeld op de algemene eigen middelen. De hoge gemiddelde WOZ-waarde en de aanwezigheid van kazernes, penitentiaire inrichtingen, meerdere overnachtingslocaties en (boven)regionale zorgvoorzieningen zijn hier debet aan. Daarnaast zorgt het maximum van €60 euro bijstelling

ervoor dat kleine gemeenten harder worden getroffen dan grote. Vught is zeker niet de enige gemeente die deze nadelen ondervindt.

In de bestuurlijke consultatie van de VNG is het mogelijk hierop bezwaar aan te tekenen, echter is het verstandig om op dit moment al kenbaar te maken waar de herverdeling ons en collega-gemeenten treft. Enerzijds met het oog op de kabinetsformatie, anderzijds om niet de kans te missen met andere gemeenten tot een gedeelde visie van bezwaar te komen. Het volledige effect van de herverdeling (op grond van de situatie 2021) is wellicht nog niet in beeld, toch zullen de huidige contouren (in hopelijk mindere mate) zichtbaar blijven in de herverdeling per 2023.

Hiervoor zullen een aantal bezwaarroutes gestart worden. Uiteraard grijpen we de bestuurlijke sessies aan om ons ongenoegen met de uitkomst van het proces kenbaar te maken. Daarnaast worden (bestuurlijke) netwerken aangesproken, waarbij de nadruk ligt op gemeenten die gelijksoortige negatieve effecten hebben als Vught.

Tevens worden lobbyactiviteiten geïntensiveerd. Ofwel door aan te sluiten bij bestaande lobbyactiviteiten, ofwel door deze zelf te starten. Hiervoor treden we in overleg met bestuurders van andere gemeenten. Ook voor de leden van de auditcommissie zien wij een belangrijke rol in dit proces. Daarom praten wij hen kort na het zomerreces bij.

Burgemeester en wethouders van Vught,

de secretaris, de burgemeester,

BJA

drs. H.C. de Visch Eybergen R.J. van de Mortel

Bijlagen:

1. Onderzoeksverantwoording herijking gemeentefonds sociaal domein
2. Onderzoeksverantwoording herijking gemeentefonds klassiek domein
3. Aangepast voorstel herijking gemeentefonds juli 2021